

16. Лист Генерального Секретаря ООН від 28 липня 1995 року на ім'я Голови Ради Безпеки. S/1995/631. *United Nations digital library*. URL: https://digitallibrary.un.org/record/185671/files/S_1995_631-RU.pdf (дата звернення: 23.10.2019).

17. Доповідь незалежної міжнародної місії з встановлення фактів по конфлікту в Газі. A/HRC/12/48. *United Nations digital library*. URL: https://digitallibrary.un.org/record/666096/files/A_HRC_12_48-RU.pdf (дата звернення: 23.10.2019).

18. Лист Генерального Секретаря ООН від 24 липня 2005 року на ім'я Голови Ради Безпеки. S/20045/458. *United Nations digital library*. URL: https://digitallibrary.un.org/record/553995/files/S_2005_458-RU.pdf (дата звернення: 23.10.2019).

19. Доповідь Комісії з розслідування положення в Лівані на виконання Резолюції S-2/1 Ради з прав людини. A/HRC/3/2. *United Nations digital library*. URL: https://digitallibrary.un.org/record/587605/files/A_HRC_3_2-RU.pdf (дата звернення: 23.10.2019).

КОРНІЄНКО М. С.,
практикуючий юрист

УДК 341.6+341.8]:347.952(477)(045)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.35>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ КЛОПОТАНЬ ПРО ВИЗНАННЯ ТА НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Стаття присвячена питанням визнання та виконання іноземних судових рішень, що є особливою формою міжнародної співпраці держав. У статті розглянуті процесуальні особливості розгляду клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень, проаналізовані відповідні положення Цивільного процесуального кодексу України, Закону України «Про міжнародне приватне право» та міжнародних договорів України з Китайською Народною Республікою, Монголією, республіками Молдова і Польща, Республікою Грузія, Естонською, Латвійською і Литовською республіками, що стосуються тематики статті. Зокрема, висвітлене питання підсудності справ про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень, формальні вимоги до клопотання та доданих до нього документів, їхньої легалізації та перекладу, вимоги до змісту клопотання. Визначений порядок розгляду клопотань у судах першої інстанції, виявлені схожі та відмінні риси із процесом розгляду справ у порядку позовного провадження. Автором зроблений огляд актуальної судової практики, що стосується проблемних аспектів розгляду клопотань, у статті використані приклади різних підходів національних судів до вирішення процесуальних питань, які виникають під час розгляду клопотань. Зокрема, проаналізовано питання можливості залишення клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень без руху у разі виявлення недоліків у клопотанні або в доданих до нього документах. Автор аналізує прогалини Цивільного процесуального кодексу України, виокремлює проблемні питання розгляду клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень. У висновках зроблено узагальнення щодо досліджених питань і визначені основні способи усунення недоліків правового регулювання.

Ключові слова: міжнародне право, міжнародне приватне право, цивільний процес, визнання та виконання іноземних судових рішень, міжнародна співпраця.

Korniienko M. S. Procedural features of consideration of applications on recognition and granting of permission for execution of foreign court decisions

The article deals with the issues of recognition and enforcement of foreign court decisions, which is a special form of international cooperation between states. The article deals with the procedural peculiarities of consideration of applications (petitions) on recognition and granting of permission for execution of foreign court decisions, analyzes the relevant provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine “On International Private Law” and international treaties of Ukraine with the People’s Republic of China, Mongolia, Republic of Poland, Republic of Georgia, the Estonian, Latvian and Lithuanian Republics concerning the subject matter of the article. In particular, the issue of the jurisdiction of cases on recognition and granting of permission to execute foreign court decisions, formal requirements for the petition and documents attached to it, their legalization and translation, requirements for the content of the petition are covered. The order of consideration of applications in the courts of first instance is determined, similar and distinct features with the process of consideration of cases in the order of the proceedings are revealed. The author gives an overview of the current case law concerning the problematic aspects of the consideration of applications, the article uses examples of different approaches of national courts to solving the procedural issues that arise during the consideration of applications. In particular, the issue of the possibility of leaving applications on recognition and granting permission to execute foreign court decisions without motion in case of deficiencies in the application or in the documents attached to it is analyzed. The author analyzes the existing gaps in the Civil Procedure Code of Ukraine, identifies the problematic issues of considering applications on recognition and granting permission for the execution of foreign court decisions. The conclusions summarize the issues under consideration and identify the main ways to remedy the existing shortcomings in legal regulation.

Key words: *international law, private international law, civil process, recognition and enforcement of foreign court decisions, international cooperation.*

Вступ. В умовах глобалізаційних процесів питання визнання та виконання іноземних судових рішень є одним із найбільш актуальних у сфері міжнародного права та міжнародного цивільного процесу.

Питання визнання і виконання іноземних судових рішень досліджували такі вчені-процесуалісти, як М.М. Богуславський, В.В. Васильченко, Є.М. Грищенко, Р.В. Зайцев, О.І. Євтушенко, В.М. Коссака, М.О. Михайлів, Л.А. Лунц, Г.С. Фединак, С.Я. Фурса, М.Й. Штефан, С.В. Щербак та ін.

Постановка завдання. Законодавство України закріплює процесуальні можливості щодо визнання іноземних судових рішень і приведення їх до виконання. Водночас на практиці виникає низка проблем, зумовлених недостатнім рівнем правового регулювання цих питань. Метою статті є висвітлення процесу розгляду клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень, виокремлення прогалин чинного законодавства й огляд судової практики.

Результати дослідження. Визнання на території держави рішень судів іншої держави означає надання цим рішенням такої ж юридичної сили, яку мають рішення судів цієї держави, що вступили в законну силу [9, с. 318–319].

Згідно з положеннями Закону України «Про міжнародне приватне право» в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у справах, що виникають із цивільних, трудових, сімейних і господарських правовідносин, вироки іноземних судів у кримінальних провадженнях у частині відшкодування шкоди та заподіяних збитків,

а також рішення іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, які набрали законної сили [2, ст. 81].

Винятки, тобто категорії рішень, що не можуть бути визнані та виконані на території України, визначені ч. 2 ст. 81 вказаного закону.

До таких винятків віднесені рішення іноземних судів у справах щодо стягнення заборгованості з підприємства оборонно-промислового комплексу, внесеного до переліку об'єктів державної власності, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, на користь юридичної особи держави-агресора та / або держави-окупанта або юридичної особи з іноземними інвестиціями чи іноземного підприємства держави-агресора та / або держави-окупанта [2, ст. 81].

Визнання та виконання іноземних судових рішень здійснюється у порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК) України.

Питанням визнання та надання дозволу на виконання на території України іноземних судових рішень і рішень міжнародних комерційних арбітражів присвячений Розділ IX ЦПК України.

Згідно з положеннями ст. 462 ЦПК України рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних справ) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності. У разі, якщо визнання та виконання рішення іноземного суду залежить від принципу взаємності, вважається, що він існує, оскільки не доведено інше [1, ст. 462].

Таким чином, визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень є формою міжнародної співпраці держав, що полягає у наданні іноземним судовим рішенням такої ж юридичної сили, яку мають судові рішення в державі, де запитується їх визнання та виконання.

Питанню підсудності справ про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень присвячена ст. 464 ЦПК України. Згідно з положеннями вказаної статті питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду розглядається судом за місцем проживання (перебування) або місцезнаходженням боржника. Якщо боржник не має місця проживання (перебування) чи місцезнаходження на території України або його місце проживання (перебування) чи місцезнаходження невідоме, питання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду розглядається судом за місцезнаходженням в Україні майна боржника [1, ст. 464].

У цьому разі простежується аналогія з підходом до визначення підсудності у справах позовного провадження, що за правилами загальної підсудності розглядаються за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання або перебування відповідача.

ЦПК України містить чіткі вимоги до форми та змісту клопотання про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень. Так, клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду подається у письмовій формі і повинно містити:

- 1) ім'я (найменування) особи, котра подає клопотання, зазначення її місця проживання (перебування) або місцезнаходження;
- 2) ім'я (найменування) боржника, зазначення його місця проживання (перебування), його місцезнаходження чи місцезнаходження його майна в Україні;
- 3) мотиви подання клопотання [1, ст. 466].

За загальним правилом, у разі відсутності спеціальних вимог, передбачених міжнародним договором між Україною та державою, суд або інший компетентний орган якої постановив рішення, до клопотання додаються такі документи:

- засвідчена в установленому порядку копія рішення іноземного суду, про примусове виконання якого подається клопотання;
- офіційний документ про те, що рішення іноземного суду набрало законної сили (якщо це не зазначено в самому рішенні);

- документ, який засвідчує, що сторона, стосовно якої постановлено рішення іноземного суду і яка не брала участі в судовому процесі, була належним чином повідомлена про дату, час і місце розгляду справи;
- документ, що визначає, в якій частині чи відколи рішення іноземного суду підлягає виконанню (якщо воно вже виконувалося раніше);
- документ, що посвідчує повноваження представника (якщо клопотання подається представником);
- засвідчений відповідно до законодавства переклад перелічених документів українською мовою або мовою, передбаченою міжнародними договорами України [1, ст. 466].

Відповідно до п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 12 від 24 грудня 1999 р. «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» суди повинні з'ясувати наявність міжнародних договорів про взаємне надання правової допомоги між Україною і державою, про визнання й виконання рішення суду чи арбітражу якої надійшло клопотання [3].

Спеціальні вимоги щодо змісту та форми клопотань містять чинні двосторонні міжнародні договори України. Зазвичай міжнародні договори, серед іншого, містять спеціальні вимоги щодо оформлення перекладів.

Так, за договором із Монголією, республіками Молдова і Польща до клопотання додається засвідчений переклад останнього, а також доданих документів мовою тієї сторони, на території якої рішення має бути визнано й виконано. Договором із Китайською Народною Республікою визначено, що до клопотання додається засвідчена судом копія судового рішення і що клопотання й додані до нього документи мають бути перекладені державною мовою запитуваної сторони або англійською мовою. Згідно з договорами з республіками Грузія, Узбекистан, Естонською, Латвійською, Литовською республіками до клопотання додаються засвідчені судом копії рішення, і саме воно й додані до нього документи мають бути подані й у перекладі державною мовою його виконавця або російською мовою. За договором з Естонською Республікою переклад засвідчується офіційним перекладачем, або нотаріусом, або посадовою особою Договірної Сторони, яка запитує, а за договорами з Республікою Грузія, Латвійською і Литовською республіками він може засвідчуватися також дипломатичним представництвом чи консульською установою цієї Договірної Сторони. Тобто в кожному конкретному випадку необхідно уважно вивчати регламентуючі нормативні документи [10].

Українські суди звертають увагу і на легалізацію документів, виданих в іноземних державах. Зокрема, на наявність штампу «Апостиль» за умови, якщо держава, суд або компетентний орган якої постановив рішення, визнання і виконання якого запитується в Україні, є стороною Конвенції, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 1961 р. [8].

Відповідно до положень ЦПК України суд, встановивши, що клопотання і документи, які додаються до нього, не оформлено відповідно до вимог, передбачених цією главою, або до клопотання не додано всі перелічені документи, залишає його без розгляду та повертає клопотання разом із документами, що додані до нього, особі, яка його подала [1, ст. 466].

Цікаво що, процесуальним законодавством України не передбачена можливість суду першої інстанції залишати без руху клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду у зв'язку з недоліками в його оформленні на певний строк для усунення цих недоліків, а визначено лише безальтернативне залишення без розгляду такого клопотання. Зазначене підтверджується судовою практикою судів першої інстанції [6].

В українській судовій практиці трапляються поодинокі випадки, коли судді залишають клопотання без руху та надають учасникам справи строк для усунення недоліків. Судді мотивують такі процесуальні рішення застосуванням аналогії з позовним провадженням, зокрема ст. 185 ЦПК України [5; 7].

Абсолютною більшістю ухвал, наявних у Єдиному державному реєстрі судових рішень, підтверджується, що у разі виявлення формальних недоліків клопотання або

доданих до нього документів суд повертає таке клопотання разом із доданими документами заявникові та залишає клопотання без розгляду. Після усунення виявлених судом недоліків заявник має право звернутися до відповідного суду повторно.

Процедура розгляду клопотання про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень передбачена ст. 467 ЦПК України. Так, про надходження клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду суд у п'ятиденний строк письмово повідомляє боржника і пропонує йому у місячний строк подати можливі заперечення проти цього клопотання [1, ст. 467].

Цікаво, що така стадія, як відкриття провадження у справі, для клопотань про визнання і надання дозволу на виконання іноземних судових рішень не передбачена, і відповідна ухвала про відкриття провадження судом не постановлюється.

Після подання боржником заперечень у письмовій формі або у разі його відмови від подання заперечень, а також якщо у місячний строк із часу повідомлення боржника про одержане судом клопотання заперечення не подано, суддя постановляє ухвалу, в якій визначає дату, час і місце судового розгляду клопотання, про що сторони повідомляються письмово не пізніше ніж за десять днів до його розгляду.

Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду проводиться суддею одноособово у відкритому судовому засіданні [1, ст. 467].

Розгляд клопотання здійснюється з дотриманням загальних принципів цивільного процесу, зокрема змагальності, гласності, рівності сторін.

Особливістю розгляду клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень є те, що ці клопотання суд розглядає у визначених ними межах і не може входити в обговорення правильності цих рішень по суті, вносити до останніх будь-які зміни. Україна як держава визнає та виконує іноземні судові рішення на підставі норм міжнародного права, імplementованих у національному законодавстві, не здійснюючи оцінки їх правильності по суті. Зазначене підтверджується положеннями п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12 «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» та практикою Верховного Суду [4].

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, необхідно зазначити, що Україна як правова держава гарантує право кожного на судовий захист. Зазначене основоположне право включає в себе право на визнання і виконання іноземних судових рішень, винесених за кордоном на користь певної особи. Водночас, попри існування міжнародних зобов'язань і закріплення на законодавчому рівні вищевказаного права, практика демонструє наявність законодавчих прогалин. Насамперед такими прогалинами є відсутність норми про відкриття провадження у цій категорії справ і відсутність повноваження судді залишити подане клопотання без руху. Вважаємо, що безальтернативне повернення клопотання, у разі виявлення формальних недоліків, безпідставно обмежує права заявників і затягує процес розгляду клопотань.

Відповідні прогалини можуть бути усунуті двома шляхами: 1) внесенням необхідних доповнень до Розділу IX Цивільного процесуального кодексу України; 2) укладенням міжнародних договорів із питань визнання та виконання судових рішень з іноземними державами або доповненням чинних договорів відповідними положеннями.

На наш погляд, процедурні питання розгляду клопотань про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень повинні бути максимально чітко регламентовані. Для ефективного здійснення правосуддя при розгляді будь-якої справи суддя повинен мати відповідний порядок дій. Справи про визнання та надання дозволу на виконання іноземних судових рішень не є винятком із вказаного правила.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Голос України*. 2004. № 89.

2. Закон України «Про міжнародне приватне право» : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2005. № 32. Ст. 422.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12 «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99>.
4. Постанова Верховного Суду від 30 травня 2019 р. у справі № 415/2376/15-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82156804>.
5. Ухвала Київського апеляційного суду від 3 січня 2020 р. по справі № 2к/824/36/2020/Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86773237>.
6. Ухвала Голосіївського районного суду міста Києва від 08 грудня 2016 р. у справі № 752/7049/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63776571>.
7. Ухвала Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська від 23 жовтня 2019 р. у справі № 200/15542/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86677541>.
8. Ухвала Генічеського районного суду Херсонської області від 14 серпня 2018 р. у справі №: 653/2599/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75954456>.
9. Международное частное право : учебное пособие / отв. ред. Н.И. Марышева. Москва : Юристъ, 2006. 348 с.
10. Венедіктова І. Виконання рішень іноземних судів та міжнародних арбітражів. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/127252-vikonannya-rishenn-inozemnikh-sudiv-ta-mizhnarodnikh-arbitrazhiv>.

